

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
Barne- og ungdomsavdelingen
Postboks 8036 Dep.
0030 Oslo

Kopi til

Vår dato
15.11.2010

Vår referanse
2010-092

Saksbehandler
Inger Hodne

Deres dato
17.08.2010

Deres referanse
201003502-/LFO

Høring – forslag til revidert forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barneverninstitusjon (rettighetsforskriften)

Regionsenter for barn og unges psykiske helse, Helseregion Øst og Sør (RBUP) viser til mottatt høringsnotat og brev av 17.08.2010 vedrørende ovennevnte. RBUP er en kompetansegivende organisasjon, som gjennom forskning og undervisning arbeider for å støtte og forbedre tjenestene for barn og unge.

RBUP Øst og Sør gir sin tilslutning til at forskriften revideres og presiseres. Det er viktig at bruk av makt og tvang reguleres. Samtidig står barnevernsinstitusjonene i mange tilfeller "i foreldres sted", og virkemidler som anvendes må ses i et omsorgs- og ansvarsperpektiv. Vi vil særlig peke på presiseringen knyttet til grensesetting og derved bruk av tvang. Omsorgsrollen innebærer en utfordring knyttet til å balansere mellom på den ene siden å tilkjenne autonomi og på den andre siden å beskytte barnet/den unge og omgivelsene. Barn og unge med atferdsvansker kan ha et særlig behov for at deres omsorgspersoner er gitt mulighet til å utøve en viss makt eller tvang. Men også i vanlig barneomsorg inngår elementer av maktutøvelse og tvang.

RBUP har også noen synspunkter på tilsynsordningen ved bruk av tvang i barnevernsinstitusjoner. Vi er opptatt av rettsikkerheten til det enkelte barn, og å unngå at fylkesmannens tilsyn og presiseringer skaper ny usikkerhet om rettssituasjonen på området.

RBUP er opptatt av kunnskapsstatus på området; bl.a. hvordan ulike former for barneoppdragelse virker understøttende eller hindrende for barns utvikling, mestring og deltakelse. De dilemma vi peker på har sin bakgrunn i de ulike perspektiver det gir å vurdere barn og unge som selvstendige rettssubjekter og som mindreårige deltakere i fellesskap der de voksne har ansvar for i noen grad å bestemme på deres vegne. Det følgende er våre vurderinger, basert på vår erfaring fra arbeid med målgruppen og tilbakemeldinger fra fagfeltet.

Regionsenter for barn og unges psykiske helse
Helseregion Øst og Sør

Postadresse:
RBUP
Postboks 4623 Nydalen
0405 OSLO

Sentralbord: +47 22 58 60 00
Telefaks: +47 22 58 60 01
<http://www.r-bup.no>
mail@r-bup.no

Besøksadresse:
Gullhaug Torg 4 B, 0484 OSLO

Fakturaadresse:
RBUP Øst og Sør
c/o Main Partner AS
Postboks 3035 Elisenberg
0207 OSLO

Bankkonto: 6096.05.18392
Organisasjonsnummer: 980 633 004

Omsorg og bruk av makt og tvang

RBUP støtter at departementet knytter bruk av grenser og makt til omsorgsbegrepet, og foreldres rett til å fatte valg på vegne av sine barn i kraft av sitt omsorgs- og foreldreansvar. I departementets drøftinger opprettholdes et skille i spørsmålet om maktutøvelse med hensyn til plasseringsgrunnlaget for institusjonsoppholdet. RBUP vil presisere at bruk av makt/tvang *kan* være en nødvendig del av tilstrekkelig og ansvarlig omsorgsutøvelse, uavhengig av alder og om barnet/den unge har utviklet alvorlige atferdsvansker. Det bør fremheves at den enkeltes omsorgsbehov må være førende i spørsmålet om bruk av virkemidler som kan oppfattes som tvang. Også ungdommer, som med økende alder har større selvbestemmelsesrett, kan trenge hjelp (i form av visse tvangstiltak) til å utsette, tenke seg om, og overveie langsiktige konsekvenser av valg. Forsvarlig omsorg for ungdommer handler derfor også om å hindre dem i skadelig adferd. Slik forskriften er utformet, er det tydelig forskjell på muligheten til begrense kontakt og bevegelsesfrihet mellom barn som er plassert etter omsorgsbestemmelsene (§ 4-12) og atferdsbestemmelsene (§§ 4.24-26). Dette skillet oppfatter vi som for kategorisk.

Begrensninger i bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler

Forslaget inneholder viktige formuleringer når det gjelder bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler. RBUP vurderer likevel at et viktig hensyn bør presiseres, nemlig at barn og unge i noen tilfeller bruker elektroniske medier i så omfattende grad at de utvikler et avhengighetsforhold. For noen barn og unge kan den "elektroniske omgangen med andre" erstatte virkelig sosial kontakt. Barn med tillitsproblemer og sosiale vansker er en særlig utsatt gruppe, og de er overrepresentert i barnevernsinstitusjoner. Skadelig bruk av internett er ikke omfattet av atferdsbestemmelsene i barnevernloven. Departementets avgrensning tilsier at bare barn/unge som er plassert etter §§ 4-24, 4-25, og 4-26 kan nektes bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler ut fra formålet med plasseringen (s.21). Men også barn plassert etter omsorgsparagrafene kan ha utviklet omfattende eller skadelig bruk av elektroniske medier. RBUP foreslår at forskriften presiserer at anledningen til å begrense bruken av elektroniske medier som følger av omsorgsansvaret også kan innebære at barnet/den unge i perioder nektes å bruke slike.

Forslag om å innføre "kontrollkommisjon" eller tilsyn etter mønster fra tilsynet i psykisk helsevern

RBUP deler departementets syn på at dagens lovverk gir den nødvendige hjemmelen for tvangstiltak i barnevernsinstitusjoner. Likevel har dagens tilsynspraksis bidratt til en viss grad av usikkerhet i fagfeltet. Fylkesmannens oppgave når det gjelder vurdering av gjennomførte tvangsvedtak ut fra krav som forvaltningsloven setter, har ført til et spesielt fokus på de juridiske aspektene i saken. Som en følge av dette kan vurderinger av omsorgsbehov og spørsmål av barnefaglig karakter ha kommet i bakgrunnen. Fylkesmannens tilsyn videreføres i forslaget til presiseringer i rettighetsforskriften, og følger av barneverntjenesteloven.

I høringsnotatet fremkommer det også at det i de siste årene har vært en betydelig økning i tvangsbruken i barnevernsinstitusjoner. I media og fagdebatten har det også vært reist kritikk av manglende kapasitet hos fylkesmennene til å føre et hyppig tilsyn. Dessuten er tilsynet som utføres i stor grad systemrettet (heller enn rettet mot det enkelte barn). Tilsynets utforming gir det enkelte barn liten mulighet til å snakke direkte med tilsynsmyndigheten om sine opplevelser og situasjon.

Det økte omfanget av tvangsbruk sammen med vanskene som er påpekt over, er RBUPs argumenter for å opprette et eget tilsynsorgan for tvangsbruk slik man i dag har i det psykiske helsevernet. RBUP vil på denne bakgrunn be departementet å vurdere tilsynsordningen på nytt. Særlig to forhold vurderes som problematiske:

- Fylkesmannens tilsyn skjer som en etterprøving, både av vedtaket (lovhjemling) og gjennomføring av tvang. Departementet bemerker selv at enkelte tvangsvedtak kan gå over betydelig tid og innebære store inngrep ovenfor den enkelte. Etter vårt syn vil det derfor være en viktig styrking av barn og unges rettsikkerhet om tilsynet og kontrollmyndigheten kunne avbryte tvangsvedtak, som det enten ikke er tilstrekkelig hjemmel for eller som ikke anses å være til barnets beste. I dag har f.eks. kontrollkommisjonen i det psykiske helsevernet en slik myndighet, og det er en viktig del av pasientenes rettsikkerhet.
- At dagens praksis skjer gjennom en etterkontroll, har ført til at rettsikkerheten for den enkelte forutsettes ivaretatt gjennom stadig nye presiseringer av regelverket. Det er problematisk om skjønnsutøvelse i enkeltsaker får status som retningslinjer for tolkning av lov og forskrift. Det kan bidra til at den samme usikkerheten om anvendelsen av forskriften vil vedvare i fagfeltet. Som departementet presiserer flere steder i høringsnotatet, dreier de vanskelige avgjørelsene seg om konkret skjønnsutøvelse knyttet til enkeltpersoner og enkeltsituasjoner. Disse vurderingene er da heller ikke først og fremst juridiske, men dreier seg om barne/barnevernsfaglige skjønn når det gjelder omsorg for barnet og hva som er barnets beste.

RBUP oppfordrer departementet til å vurdere om det bør opprettes kontrollkommisjoner for barn i barnevernsinstitusjoner etter mønster fra det psykiske helsevernet. En slik kommisjon kan vurdere å avbryte tvangsvedtak og kan konsentrere seg om enkeltsaker og enkeltvurderinger, uten at rettspraksis endres. En "kontrollkommisjon" bør etter vår vurdering ha juridisk og barnefaglig/barnevernsfaglig kompetanse, og ha medlemmer som er legfolk eller tidligere brukere av tjenestene.

Vennlig hilsen

Arild Bjørndal
Direktør

Nancy Moss
Undervisningssjef